

Renovatie, herinrichting, uitbreiding depotruimte Heiligenbeeldenmuseum

Stichting Vrienden van de Kerk op de Kranenburg/Heiligenbeeldenmuseum

De Stichting Vrienden van de Kerk op de Kranenburg is in 1998 opgericht bij het sluiten van de monumentale H. Antonius van Paduakerk (rijksmonumentnr.38136) voor de reguliere katholieke eredienst met het doel om deze oudst nog bewaarde kerk van de bekende rijksbouwmeester Pierre Cuypers voor het nageslacht te bewaren en te gebruiken in overeenstemming met het gewijde karakter van dit gebouw. Het middel om dit doel te bereiken is het Heiligenbeeldenmuseum geworden dat wordt geëxploiteerd met 75 onbetaalde vrijwilligers. In de afgelopen 23 jaar heeft het museum haar bestaansrecht ruim bewezen. Het is een gewaardeerd, erkend en geregistreerd museum met Museumkaartfaciliteit en ontvangt jaarlijks ca. 7000 bezoekers. Dit bijzondere kerkgebouw is sinds 2010 eigendom van de stichting Oude Gelderse Kerken, die het aan de Stichting Vrienden van de Kerk op de Kranenburg verhuurt.

Gelderse Kerken

De stichting Oude Gelderse Kerken bestaat bijna 50 jaar (sinds 1974).

Het is een onafhankelijke, neutrale stichting. In januari 2021 heeft de minister van OCW de Gelderse Kerken aangewezen als POM [Professionele Organisatie Monumentenbehoud], daarmee is de Gelderse Kerken een van de 27 van de aangewezen POM / RCE organisaties.

Erkenning, waardering en vertrouwen; eind 2020 heeft de Provincie Gelderland een positief besluit genomen de Gelderse Kerken extra financiële middelen toe te kennen ten behoeve van een 3 jarige Pilot Transitie (2021-2023) met het doel om de organisatie te versterken, de Plaatselijke Commissies extra te ondersteunen en te faciliteren. En de kennis, kunde en expertise te delen met lokale initiatief groepen - die zich inzetten om een kerkgebouw dat aan de eredienst onttrokken wordt functioneel te blijven gebruiken, middels neven/herbestemming. Dit wordt gedaan in samenwerking met Spectrum, van de Leefbaarheidsalliantie, dit initiatief wordt genoemd 'Onze-Kerk'.

De Gelderse Kerken heeft 24 monumenten (nummers) en zet zich al jaren actief in voor behoud, beheer en exploitatie van monumentaal religieus erfgoed.

Zij richt zich daarbij ook vooral op het geven van een toekomst aan de historische kerkgebouwen m.n. door deze levendig te houden voor de lokale gemeenschap, om zo de bijzondere kerkgebouwen te behouden als waardevolle, bruisende, vitale ontmoetingsplekken in het hart van de samenleving.

Het Heiligenbeeldenmuseum is wel een prachtig voorbeeld van herbestemming en weerspiegelt optimale samenwerking tussen twee erfgoedorganisaties.

Twee erfgoedpartners, al vele jaren, op 1 locatie: Heiligenbeeldenmuseum & Gelderse Kerken.

Het plan

Voor ieder museum is een depotruimte onontbeerlijk, cruciaal voor het goed functioneren van het museum, met name het verzorgen en aanbieden van interessante collecties en exposities voor het publiek.

Een goede depotruimte is ook onontbeerlijk voor de werkomstandigheden en goede faciliteiten voor het werk van de vele vrijwilligers en een professioneel beheer van de collectie.

Heiligenbeeldenmuseum(HBM)

Het voorliggende plan voorziet in het verbeteren van de depotfaciliteiten in de bestaande ruimten onder en achter het kerkgebouw, de gangen en kelders, door renoveren, opknappen, reorganiseren en daarnaast uitbreiden in een bijgebouw.

Het plan voorziet ook in een uitbreiding van de bestaande depotruimte van 100 m² met een uitbouw aan de zuidkant van de bestaande depotruimten. Na realisatie zal de depotruimte duurzaam en toekomstbestendig zijn.

Wie zijn wij: de partners Heiligenbeeldenmuseum en Gelderse Kerken

De in 1856 gebouwde H. Antonius van Paduakerk in Vorden-Kranenburg is tot 2010 in gebruik geweest als R.K. Parochiekerk. In 1998 werd al besloten deze kerk wegens teruglopend kerkbezoek en de hoge onderhoudskosten op termijn af te stoten. Het kerkgebouw is de oudst nog bestaande kerk van de bekende bouwmeester Pierre Cuypers en aangewezen als rijksmonument (nr.38136). Destijds is al de Stichting Vrienden van de Kerk op de Kranenburg (VKK) opgericht met als doel dit beeldbepalende monument voor het nageslacht te bewaren, ingeschreven bij de KvK onder nummer 08078842 en erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (RSINnr.809410436).

Het Heiligenbeeldenmuseum is een erkend en geregistreerd museum, lid van de Nederlandse Museumvereniging en de Coöperatie Erfgoed Gelderland en participeert in de activiteiten van de VVV en het Achterhoeks Bureau voor Toerisme. Het Heiligenbeeldenmuseum zet zich al 23 jaar met succes in voor het behoud van religieus erfgoed uit de rooms-katholieke traditie en richt zich niet alleen op mensen die daarmee zijn opgegroeid maar ook door middel van gerichte educatieve programma's op de groep jeugdigen die veelal nooit een kerkgebouw van de binnenzijde hebben gezien.

De stichting Oude Gelderse Kerken zet zich al bijna 50 jaar in voor het materiële en functionele behoud en duurzaam gebruik van het gebouwd monumentaal religieus erfgoed in de provincie Gelderland. De voormalige H. Antonius van Paduakerk in Kranenburg is de enige kerk die vanuit een rooms-katholieke bestemming aan de Gelderse Kerken in eigendom is overgedragen en bijzonder vanwege de beeldbepalende uitstraling in het kerkdorp Kranenburg, waar 7 monumenten van de hand van de bekende rijksbouwmeester Pierre Cuypers – met inbegrip van dit kerkgebouw - in nabijheid van elkaar zijn terug te vinden. In de gemeente Bronckhorst bezit Gelderse Kerken nog 3 kerken Hoog-Keppel, Voor-Drempt en Steenderen, 1 kapel(Bronckhorst) en 3 kerktorens(Hengelo, Hummelo en Vorden)!

De Stichting Oude Gelderse Kerken is ingeschreven bij de KvK onder nummer 41046371 en is erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (RSINnr.814295352).

De besturen van VKK en Gelderse Kerken kennen vanaf het begin een goede en hechte samenwerking. Zie voor verdere informatie en historie de websites:

www.heiligenbeeldenmuseum.nl en www.oudegeldersekerken.nl

Wat willen wij?

Dit project heeft als doel om in en aan het monumentale kerkgebouw door renovatie, herinrichting en uitbreiding een verbeterde duurzame depotvoorziening te realiseren voor de museumcollectie.

Waarom willen wij dat?

De Stichting Oude Gelderse Kerken heeft als belangrijke doelstelling dat verworven monumenten blijvend in het middelpunt van de lokale en regionale samenleving zijn geplaatst en organisatorisch en praktisch optimaal in staat worden gesteld hun functie(s) te vervullen. Voor de Gelderse Kerken is het altijd erg belangrijk dat een monument na herbestemming niet slechts sporadisch maar permanent wordt gebruikt, zeker ook voor de H. Antonius van Paduakerk.

Dit is een prachtig voorbeeld van een waardevolle en functionele herbestemming.

Gelderse Kerken is daar best trots op: zowel om de mooie herbestemming als wegens de samenwerking met het bestuur van VKK!

De depotruimte:

Het Heiligenbeeldenmuseum heeft voor de opslag van een deel van de museumcollectie een aantal jaren gebruik kunnen van de zolderverdieping van het aangrenzende voormalige Franciscanenklooster. Toen dit klooster in 2018 een herbestemming kreeg als Traumabehandelingcentrum moest deze opslag worden ontruimd. Door tijdelijk beschikbare opslag elders in de gemeente en het benutten van alle nog mogelijke vrije ruimte in het kerkgebouw is de ruimtenood zo goed mogelijk opgevangen, zij het met een groot aantal beperkingen.

Voor de toekomstbestendigheid van het museum zijn de renovatie, de herinrichting en uitbreiding van depotruimten zowel urgent als vereist.

In de nabije omgeving is geen alternatieve opslagmogelijkheid beschikbaar.

Ontwikkelingen van het Heiligenbeeldenmuseum

Het museum wordt vanaf de oprichting geheel gerund met ca. 75 vrijwilligers die de zich aandienende taken onbetaald en belangeloos verrichten. Het bestuur wordt sinds 2012 ondersteund door een professionele Raad van Advies. Het museum ontvangt geen reguliere subsidies en wordt in stand gehouden door bijdragen van donateurs, entreegelden van bezoekers en verkopen in het winkeltje. De afgelopen 2 jaar heeft de exploitatie als gevolg van de coronapandemie onder grote druk gestaan, hetgeen in 2019 – ondanks een ontvangen steunpakket van het Kick Start Cultuurfonds - resulteerde in een verlies van ruim €5.000.

Het bezoekersaantal bewoog zich in de afgelopen jaren in stijgende lijn en resulteerde in 2019 in 7344 bezoekers. In het eerste coronajaar 2020 daalde dit tot 2743 en in 2021 steeg dit weer

naar 3815, hoewel het museum slechts 145 dagen geopend was. De groepsbezoeken en bezoeken van schoolklassen daalden in coronatijd tot het absolute nulpunt!

Begin 2021 werd van de gemeente Bronckhorst een bijdrage van €15.000 ontvangen uit de gelden die via het Rijk voor de cultuursector aan gemeenten beschikbaar zijn gesteld. Het definitieve resultaat over 2020 wordt pas later bekend, maar gelet op de eerdere en recente sluiting van alle musea zal het resultaat over 2020 in de buurt van dat van 2019 liggen. Aan het einde van 2021 heeft het Rijk een aanvullende bijdrage aan gemeenten voor ondersteuning van de cultuursector toegezegd.

In 2014 heeft een uitwendige restauratie plaatsgevonden en uitbreiding met een entree ruimte, filmzaaltje en toiletfaciliteiten. Het gebouw is rolstoelvriendelijk. Ieder jaar worden 2 tentoonstellingen ingericht: een thematische tussen april en november en een kerstgroepententoonstelling in december en januari. De tentoonstellingen worden ondersteund door een educatieve film. Voor jeugdigen en schoolklassen zijn aangepaste programma's ontwikkeld. Deze formule blijkt in de praktijk goed te voldoen. Op dit moment is via het cultuurprogramma Reizen in de tijd in samenwerking met Erfgoed Gelderland, het Museum Smedekinck in Zelhem en het Planetarium in Toldijk een nieuw programma voor basisschoolleerlingen uitgewerkt dat in 2022 wordt gepresenteerd.

De museumcollectie, die is opgebouwd met behulp van een startcollectie van enkele (overleden) verzamelaars, bijdragen van kerken, kloosters en particulieren, bevat op dit moment 4000 museale objecten die opgenomen zijn in het Adlibsysteem en breidt zich nog steeds uit, mede door de sluiting van veel kerken en kloosters.

De kwaliteit van de collectie en de belangstelling hiervoor nemen toe en samen met een beter beheer van de collectie zullen naar verwachting ook de bezoekersaantallen toenemen, waarbij de verwachting is dat de bezoekerscijfers van 2019 (vóór de coronaperiode) weer worden behaald en zelfs overtroffen.

Knelpunten en urgentie

Een belangrijk knelpunt is de beperkte beschikbaarheid van depotruimte.

Dit is in een stroomversnelling geraakt door het moeten opgeven van de semipermanente opslag op de zolder van het aangrenzende Franciscanenklooster. Ook een andere tijdelijk beschikbare ruimte is vanwege een wijziging van de bestemming weer ontruimd. Inmiddels zijn alle beschikbare ruimten geheel gevuld.

Al eerder is getracht door middel van een restrictief aannamebeleid de toestroom van nieuwe objecten te beperken tot de kerncollectie - bestaande uit heiligenbeelden en kerstgroepen – en de in de beginfase van het museum aangenomen objecten opnieuw te prioriteren en deels af te stoten.

Samenwerking met Museum Catharijneconvent

Ook vindt regelmatig afstemming plaats met de erfgoed specialist van het Museum Catharijneconvent. Door het op grote schaal sluiten van kerken en kloosters en het feit dat particuliere verzamelaars vanwege hoge leeftijd hun verzameling geheel of gedeeltelijk willen afstoten wordt het aanbod van roerend erfgoed/museale objecten alleen maar groter.

Uitbreiding en concentratie van de opslagruimte is zeer urgent.

Klimatologische omstandigheden

Een ander belangrijk knelpunt is dat de **klimatologische omstandigheden** voor het bewaren van museale objecten nu verre van optimaal zijn. Vanwege de aard van dit monument en de daarin beschikbare ruimte alsmede de hoge aanpassingskosten is de ruimte maar beperkt geschikt te maken, maar wordt deze in dit plan wel verbeterd. Met name de uitbreiding biedt optimale mogelijkheden voor een goede conservering en bewaarcondities.

Duurzaamheidsaspecten

Samenhangend met de klimatologische omstandigheden in het monumentale gebouw zijn ook de **duurzaamheidsaspecten** van belang. In de huidige context zijn er nauwelijks mogelijkheden voor verbetering, maar deze kunnen in de nu aangeboden plannen worden meegenomen en een nieuwe impuls krijgen. Voor deze plannen wordt een beroep gedaan op bestaande subsidieregelingen van de Provincie Gelderland, waarover al een intakegesprek heeft plaatsgevonden.

Overzichtelijk en coherent beheer

De toegankelijkheid en verdeling van de collectie over meerdere kleine en verspreide ruimtes in o.a. kelders hebben tot gevolg dat de archivering, verdeling van groepen/soorten objecten, bewaarcondities, (ver)plaatsing en transport regelmatig problemen opleveren.

Een **overzichtelijke en coherente standplaats** is dringend gewenst, zeker in het belang van de veelal oudere vrijwilligers die belast zijn met het collectiebeheer en inrichten van de tentoonstellingen. De optimale aansluiting met het bestaande monument, in casu de verbindingsgang van de kerk naar de voormalige pastorie, die nu ook als deel van de opslagruimte in gebruik is, is daarbij een belangrijk aandachtspunt, waarbij de renovatie naadloos aansluit bij het nieuw aan te bouwen gedeelte.

Bij de laatste audit van de Museumvereniging is het Heiligenbeeldenmuseum positief beoordeeld, maar wordt het collectiebeheer van een kritische kanttekening voorzien en wordt verbetering van de opslag dringend aanbevolen.

Samengevat: Verbetering en optimalisering van de depotruimten zijn van groot belang voor de stabiliteit, continuïteit en toekomstbestendigheid.

Haalbaarheidsonderzoek en mogelijke oplossingen

In de (corona-)periode tussen maart 2020 en juni 2021 is uitgebreid onderzoek gedaan naar mogelijke en vooral haalbare oplossingen. Enkele alternatieven bleken om uiteenlopende redenen (vergunningen, bestemmingsplan, kosten en praktische bezwaren) niet haalbaar.

Een ontwerp voor een uitbreiding aan de bestaande bouw in combinatie met de voormalige verbindingsgang tussen het kerkgebouw en de voormalige pastorie (eveneens een door Cuypers gebouwd monument) is uitgewerkt.

Dit ontwerp van de hand van Leeftang Architectuur te Vorden is inmiddels goedgekeurd door de Monumenten- en Welstandscommissie van de gemeente Bronckhorst alsook de besturen en Raden van Advies van de Gelderse Kerken en de Stichting VKK/ Heiligenbeeldenmuseum.

Projectteam:

Een projectteam, van zowel bestuur van HBM als Gelderse Kerken, is opgericht om in samenwerking met de architect de realisatie hiervan op korte termijn ter hand te nemen. In het team werkt ook een stagiair van de Amsterdamse hogeschool voor de Kunsten (Reinwardt academie) mee, die zal adviseren over een optimaal indelingsplan, de klimatologische omstandigheden en duurzaamheidsaspecten. Gestreefd wordt naar realisatie in het jaar 2022.

Samenwerking

In dit project wordt nauw samengewerkt met Architectenbureau Leeflang uit Vorden en lokale aannemers, te weten H.J.Ruiterkamp uit Linde en Installatiebedrijf Bosman uit Vorden. Verder is er nauw overleg met de gemeente Bronckhorst, de Provincie Gelderland, de Nederlandse Museumvereniging, de Coöperatie Erfgoed Gelderland, de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (Reinwardt academie) en Kranenburgs Belang.

Kosten en financiering

De totale kosten voor ontwerp, vergunningen, externe onderzoeken, bouw installaties, maar zonder de inrichtingskosten, belopen circa €305.000 (prijspeil december 2021). De inrichtingskosten worden begroot op €25000. Als gevolg van de druk op de bouwsector en de benodigde materialen stijgen de kosten inmiddels stevig. Indien noodzakelijk moet worden bezien welke versoering mogelijk is om de uitvoering zeker te stellen.

Gelderse Kerken, de bijdrage

De Gelderse Kerken stelt het bouwperceel beschikbaar en levert naast de eigen expertise, inzet van de bouwkundige, tevens de projectleider voor dit project. De totale kosten hiervan worden gecijferd op €15.000. Tevens wordt €25.000 beschikbaar gesteld. Conform de doelstellingen van de Gelderse Kerken worden middelen in hoofdzaak aangewend voor restauratie en onderhoud van de monumenten die haar eigendom zijn.

VKK, de bijdrage

VKK heeft voor dit project uit eigen vermogen een voorziening van €50.000 vrijgemaakt voor de bouw en nog eens €10.000 voor de inrichting.

Inzet vrijwilligers

De VKK levert naast de plaatsvervangend projectleider ook de inzet van vrijwilligers, met name voor die onderdelen die met eigen mensen en in eigen beheer kunnen worden uitgevoerd. De totale opbrengsten hiervan worden gecijferd op €15.000.

Draagvlak in de omgeving

De plannen zijn en worden met 'buren' en nabij-wonenden en omgeving besproken. Men heeft begrip voor de noodzaak om te komen tot verbetering van de depotvoorziening en is akkoord met voorgestelde uitwerking.

PR en Communicatie

Via de lokale nieuwsvoorziening, en de regionale pers zal regelmatig bericht worden over de voortgang van het project. Uiteraard ook bij oplevering en de officiële ingebruikname.

Evaluatie

Het is van wezenlijk belang het project goed te monitoren alsook het project en de uitgevoerde werkzaamheden te evalueren, ook vwb. het proces en de bouwkundige begeleiding en uitvoering teneinde transparant naar de fondsen, sponsoren en betrokkenen te kunnen rapporteren en te verantwoorden.

Het totaal plan

Een definitieve bepaling van de totale kosten en de kostenverdeling kan worden gemaakt na overleg tussen de opdrachtgever(s), architect en aannemer. De stichtingskosten vermeerderd met de inrichtingskosten bedragen €330.000. Door de duurzame wijze van bouwen wordt geen noemenswaardige verhoging van de structurele lasten verwacht en zullen de energiekosten naar verwachting dalen.

Gestreefd wordt naar een financiering door middel van subsidies en fondsen van een bedrag van ca. € 220.000. Voor verdere informatie zie het bijgevoegde dekkingsplan. Bij een lagere financiële bijdrage zal de eigen financiering toenemen en zal dit worden opgevangen met verhoging van de toegangsprijzen voor het museumbezoek. De meeste fondsen vereisen een pré-aanvraag alvorens zij toestemming geven voor het indienen van een aanvraag. Inmiddels zijn na correspondentie alle fondsen aangeschreven met uitzondering van het BPD Cultuurfonds en de Provincie Gelderland, waarvoor de aanvragen in het eerste kwartaal van 2022 kunnen worden ingediend. De ervaringen van de Stichting Oude Gelderse Kerken in het verleden wijzen nadrukkelijk uit dat financiële bijdragen van de overheden een zeer positieve uitwerking hebben op de bereidheid van private fondsen om ook een bijdrage ter beschikking te stellen. Er zijn fondsen die dit als voorwaarde stellen of als een pré zien.

Gestreefd wordt naar realisatie in het jaar 2022.

Bijlage: *begroting en dekkingsplan*
 Tekeningen uitbreidingsplan
 Jaarverslag en jaarrekening 2020

Bureau & Secretariaat Gelderse Kerken

Huize Zypendaal
Postbus 7005
6861 HA Arnhem
Zypendaalse weg 44
6814 CL Arnhem

T. 026- 3552555
E. nicopeek@gmail.com

Heiligenbeeldenmuseum

VKK Stichting Vrienden van de Kerk op de Kranenburg
Schoneveldsdijk 2
7251 LE Vorden
Bezoekadres: Ruurloseweg 101
7251LD Vorden

T. 0575 - 553527
E. voorzitter@heiligenbeeldenmuseum.nl